

analysis of comparability in order to establish the condition of controlled operations on «the Arm's length principle».

It should be noted that the main thing that should reflect any source of information is the presence of arguments that will provide comparability to assess and justify compliance with the conditions of the conducted controlled operation on «the Arm's length principle».

Key words: judicial-economic examination, transfer pricing, informative sources, databases.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.68>

УДК 343.98

М. Б. Жолобецька
науковий співробітник

М. О. Полєнніков
кандидат економічних наук,
провідний судовий експерт

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ ПИТАНЬ ЩОДО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ПІДТВЕРДЖЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПО КРЕДИТНИМ СУПЕРЕЧКАМ У РАЗІ ВІДСТУПЛЕННЯ, ПЕРЕУСТУПКИ ПРАВ ВИМОГИ

У статті висвітлені причини зміни кредитора у зобов'язанні. Проаналізовано спільність та відмінність між договорами «цесії» та факторингу. Окреслені проблемні моменти при дослідженні питань щодо документального підтвердження заборгованості по кредитним суперечкам у разі відступлення, переуступки прав вимоги.

Ключові слова: кредитний портфель, цесія, факторинг, проблемна заборгованість.

2013-2015 роки стали справжнім випробуванням на міцність для вітчизняної банківської системи загалом та для кожного банку зокрема. Так, за вказаний період регулятором було виведено з ринку 56 неплатоспроможних банків, з яких 6 відносилися до категорії крупних та найкрупніших. Станом на 01.12.2015 р. ліцензію Національного банку України мали 120 банків. На кінець 2015 року Фондом гарантування вкладів фізичних осіб провадиться процедура ліквідації 64 банківських установ, а ще у трьох працювала тимчасова адміністрація [25]. Банківська статистика [26], показує, що за вказаний період в українському банківському секторі погіршився стан справ з ліквідністю. Це відбулося на фоні швидкого зростання курсу іноземної валюти, істотного зменшення доходів населення. Крім того з'явилися інші негативні чинники, що

привело до великої кількості судових спорів щодо виконання кредитних договорів, договорів банківського вкладу, забезпечення договірних зобов'язань, звернення стягнення на заставлене майно тощо.

В основі неплатоспроможності та втрати ліквідності переважної більшості банків лежить наявність в них проблемної заборгованості, або «токсичних активів». При цьому, наявність значної частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі вітчизняних банків спричиняє до зростання стресових активів та скорочує можливості кредитування національної економіки. Крім того, зростання проблемної заборгованості постійно спричиняло нарощування резервів під такі кредити. А якщо ж додати ще й переоцінку в гривневий еквівалент проблемних валютних кредитів, під яким теж необхідно було доформувати резерви, то цілком закономірною виглядала діяльність деяких банків, спрямована на те, щоб позбутися проблемних кредитів шляхом продажу третій стороні (переважно факторинговим компаніям).

Очевидно, що відступаються за ціною, що відрізняється від розміру самої вимоги в меншу сторону, права вимоги по боргах, вже фактично знецінених, по яким є серйозні проблеми як з погашенням, так і зі стягненням забезпечення. Як правило, причинами погіршення якості (і вартості) такого роду активів є погіршення фінансового становища позичальника, в тому числі, супроводжуване формуванням суттєвої за сумами та строками погашення кредитної заборгованості позичальника; втрата або різке зниження вартості майна, реалізація якого могла б бути використана для погашення заборгованості тощо. У таких умовах проведення роботи з погашення заборгованості з позичальником, реалізація всього комплексу заходів щодо стягнення заборгованості може призвести до здійснення банком додаткових витрат при явній відсутності позитивного результату. Слід зазначити, що по оцінці банків, переуступка прав вимоги по відношенню до окремих активів є єдиним економічно обґрунтованим рішенням, необхідним для збереження стабільності та прибутковості діяльності банків. При цьому, використання факторингу для реструктуризації проблемної заборгованості банків сприяє скороченню її обсягів в банківських балансах, зменшує потребу в надлишковому відволіканні коштів у резерви.

Основними причинами зміни кредитора у зобов'язанні є: бажання кредиторів підвищити власну ліквідність шляхом реалізації неліквідних кредитних портфелів; прагнення другої сторони заробити; прагнення придбати предмет забезпечення зобов'язання по кредиту; консолідація заборгованості певного боржника для цілей встановлення механізмів впливу над таким боржником; проведення розрахунків тощо.

Таким чином, при визначенні ефекту від проведення банками угод відступлення, переуступлення прав вимоги ключовими моментами є: швидке отримання грошових коштів за актив з неясними перспективами погашення (як за часом, так і за сумою), можливість залучення отриманих коштів в «оборот» з метою отримання доходів і прибутку, щоб уникнути додаткових витрат, пов'язаних зі стягненням заборгованості і поверненням стягнення на заставне майно. Чи не менш важливими є фактори поліпшення показників діяльності банків, і, відповідно,

підвищення ділової репутації, сприяє розширенню клієнтської бази, притоку залучених ресурсів і капіталу. Поряд з цим, визначення впливу нефінансових ризиків, зокрема, правового та репутаційного, не відноситься до компетенції експерта-економіста.

Зрозуміло, що в кожній зі спірних ситуацій обставини і умови укладення угод відступлення, переуступлення права вимоги різні, в якихось випадках (і досить часто) дослідження ускладнюється у зв'язку з участю в угодах, пов'язаних з банками сторін (як нових кредиторів).

Заради справедливості слід зазначити, що відступлення права вимоги не є «новинкою» для практики України. Адже вітчизняне законодавство запровадило терміни «факторинг» і «цесія» багато років тому, а власне угоди з відступлення права вимоги протягом останніх років набули широкого поширення в бізнес-середовищі.

За доцільно зазначити, що поняття «кредитного портфелю» ніякими нормативно-правовими актами не закріплено. Однак, в наданих на дослідження документах, банки самі визначають поняття «кредитний портфель». Наприклад, згідно з п.3.1 договору купівлі-продажу кредитного портфелю між ПАТ «А» банк та ТОВ Факторингова компанія «Б», наданого на дослідження, зазначено: «Кредитний портфель – права вимоги до боржників щодо сплати загальної суми заборгованості боржників перед продавцем за кредитними договорами, яка включає суму основного боргу, проценти, нараховані на суму такого боргу, усі та будь-які штрафні санкції на дату набрання чинності, а також права, зазначені у ст.3.3. цього договору. Відповідно до п.3.3 ст.3 зазначеного договору, права, що переходять до покупця у зв'язку з продажем кредитного портфелю є: а) покупець набуває усі права вимоги за кредитними договорами, що є дійсними на дату набрання чинності, включаючи, але не обмежуючись правами вимоги до боржників, щодо сплати суми основного боргу; правами вимоги до боржників щодо сплати %, нарахованих на суму основного боргу, а також вимоги до боржників щодо сплати штрафних санкцій; б) право нараховувати % та штрафні санкції на суму основного боргу за кредитними договорами з дати набрання чинності; в) на умовах, передбачених договором комісії право вимоги від продавця перерахування будь-яких та усіх коштів, отриманих ним від боржників в результаті реалізації заставленого майна. Таким чином, виходячи зі змісту даного поняття, кредитний портфель – це сукупність всіх кредитів, що надані банком своїм клієнтам, а також сукупність інших активних операцій з метою отримання доходу

Кожен банк самостійно ухвалює рішення щодо підходу до управління своїм портфелем проблемних кредитів. Вибір підходу залежить від стратегії розвитку банку і особливостей кредитних продуктів, що пропонує банк, а також від спроможності залучення коштів для підтримання ліквідності банку і наявності вільних фінансових ресурсів, часу і навичок персоналу, необхідних для побудови власної основи для роботи з проблемними кредитами і стягнення простроченої заборгованості.

Доречно виділяти такі основні форми санації банківського балансу в частині дохідних активів: 1) продаж (передача) кредитних портфелів іншим банкам; 2) продаж із значним дисконтом проблемних кредитів

колекторним компаніям; 3) передача кредитів власним та іншим факторинговим компаніям; 4) передача майна, що придбав банк внаслідок звернення вимог на заставу компаніям з управління активами; 5) списання активів за рахунок резервів; 6) інші форми переведення боргу; 7) повний продаж бізнесу разом із кредитами та депозитами іншим банкам.

Списання активів дозволяє очистити баланс, однак для цього існують певні перешкоди в плані узгодження вимог регулятора до порядку списання заборгованості. Не зважаючи на вище перелічені можливості банків позбавитись від «токсичних активів», як показує судова та експерта практика, щоб розформувати частину портфеля простроченої заборгованості і розчистити свої баланси, банки найчастіше використовували два основні способи: перший – факторинг, другий – так званий договір цесії, або передачі прав вимоги.

Відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [5] виключне право або інші обмеження щодо надання окремих фінансових послуг встановлюються законами про діяльність відповідної фінансової установи та нормативно-правовими актами державних органів, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг.

У ст. 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III [4] зазначено, що факторинг – це придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог і прийом платежів. Відповідно до ст. 350 Господарського кодексу України [1] (далі – ГКУ) факторинг визначений як передача чи зобов'язання банку передати грошові кошти за плату в розпорядження іншої сторони, яка відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи.

Відповідно до ст. 512, 513 Цивільного кодексу України [2] (далі – ЦК України), кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передачі ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги). Правочин щодо заміни кредитора у зобов'язанні вчиняється у такій самій формі, що і правочин, на підставі якого виникло зобов'язання, право вимоги за яким передається новому кредиторі.

Згідно ст. 1077 ЦК України [2], за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника).

Сторонами у договорі факторингу є фактор і клієнт. Клієнтом у договорі факторингу може бути фізична або юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності. Фактором може бути банк або інша фінансова установа, яка відповідно до закону, має право здійснювати

факторингові операції (ст. 1079 ЦК України [2]), тобто має ліцензію НБУ на провадження даної діяльності.

Відмежування вказаного договору від інших подібних договорів, зокрема, договір цесії, визначає необхідність застосування спеціальних вимог законодавства, в тому числі, відносно осіб, які можуть виступати фактором.

Відповідно до Розпорядження Нацкомфінпослуг від 06.02.2014 р. № 352 [16] до фінансової послуги факторингу віднесені сукупність таких операцій з фінансовими активами (крім цінних паперів та похідних цінних паперів) як: фінансування клієнтів – суб'єктів господарювання, які уклали договір, з якого випливає право грошової вимоги; набуття відступленого права грошової вимоги, у тому числі, права вимоги, яке виникне в майбутньому, до боржників за договором, на якому базується таке відступлення; отримання плати за користування грошовими коштами, наданими у розпорядження клієнта, у тому числі, шляхом дисконтування суми боргу, розподілу відсотків, винагороди, якщо інший спосіб оплати не передбачено договором, на якому базується відступлення.

Разом із тим, розділ I книги п'ятої ЦК України [2] регулює загальні положення про зобов'язання, зокрема, положення щодо сторін у зобов'язанні. Так, відповідно до частини першої статті 509 ЦК України [2] зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор (частина 1 статті 510 ЦК України [2]).

Законодавством також передбачені порядок та підстави заміни сторони (боржника чи кредитора) у зобов'язанні.

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 512 ЦК України [2], кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передачі ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги).

Відступлення права вимоги (за ЦК України – уступка вимоги, в літературі – цесія) являє собою договірну передачу зобов'язальних вимог первісного кредитора (цедента) новому кредиторові (цесіонарію). Відступлення права вимоги відбувається шляхом укладення договору між цедентом та цесіонарієм. Підпунктом 14.1.255. п.14.1. ст. 14 Податкового Кодексу України [3], відступлення права вимоги – операція з переуступки кредитором прав вимоги боргу третьої особи новому кредитору з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу кредитору або без такої компенсації.

Говорячи простою мовою, поняття цесія (лат. *sessio* – передача) – це заміна одного кредитора в зобов'язанні іншим (новим кредитором). Ці правовідносини ще називають відступленням права вимоги.

Відступлення права вимоги за суттю означає договірну передачу зобов'язальних вимог первісного кредитора новому кредитору. Відступлення права вимоги відбувається шляхом укладення договору між первісним кредитором та новим кредитором. Дані угоди, як правило, передбачають наявність великого дисконту в порівнянні з номінальною

вартістю. Тому при наявності підстав за доцільне проводити комплексну фінансово-економічну експертизу спільно з суб'єктами оціночної діяльності. Слід зауважити, що під час проведення незалежної оцінки права вимоги за зобов'язанням за укладеним кредитним договором суб'єктом оціночної діяльності користується Порядком оцінки права вимоги за зобов'язанням, що виникає внаслідок здійснення кредитної операції [14].

Натомість, договір факторингу має на меті фінансування однієї сторони договору іншою стороною шляхом надання їй визначеної суми грошових коштів. Ця послуга, згідно з договором факторингу, надається фактором клієнту за плату, розмір якої визначається договором. При цьому право грошової вимоги, передане фактору, не є платою за надану останнім фінансову послугу. Договір направлений на фінансування однією стороною іншої сторони шляхом передачі в її розпорядження певної суми грошових коштів. Тобто наявність надання фактором послуги. Така послуга надається за плату, розмір якої визначається договором. При цьому грошова вимога, яка передається клієнтом фактору, не може бути платою за надану останнім фінансову послугу. Тож якщо за договором за певну винагороду передається право вимоги грошового боргу, то такий договір є договором факторингу, за яким фактором може бути лише банк або фінансова установа, а також фізична особа-підприємець, що має право, відповідно до закону, здійснювати факторингові операції.

Звертаємо увагу, що відповідно до ст. 1080 ЦК України [2] договір факторингу може мати місце і за наявності домовленості між клієнтом та боржником про заборону відступлення права вимоги або його обмеження, але при цьому не звільняється від обов'язку перед боржником щодо виконання тієї заборони.

Існують різні позиції експертів щодо вивчення та застосування в роботі судової практики. На думку авторів, судова практика застосовує закріплені правові норми, уточнює їх суть і зміст, дозволяє усунути деякі прогалини та спірні питання.

В Узагальненні практики розгляду цивільних справ про стягнення заборгованості за кредитним договором у разі відступлення права вимоги шляхом продажу кредитного портфелю та шляхом укладення договору факторингу за 2014 рік та перше півріччя 2015 року [18] (надалі – Узагальнення практики) зазначено, що основними відмінностями договору факторингу від відступлення права вимоги є наступне: 1) клієнтом у договорі факторингу може бути тільки фізична особа-підприємець або юридична особа, а фактором тільки фінансова установа з ліцензією НБУ на факторингову діяльність; 2) договір факторингу дійсний навіть якщо між клієнтом та боржником та договорі стоїть заборона на відступлення права вимоги; 3) факторинг за своєю суттю може бути тільки на оплачуваній основі на відміну від відступлення права вимоги.

Узагальненні практики зазначено [18], що при розгляді даної категорії спорів слід керуватись нормами Цивільного кодексу України, а саме ст. 512-514, 516, 517, 656, 1077, 1079, 1080-1082, постановою Пленуму

Вищого спеціалізованого суду України від 30.03.2012 року № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» [14], правовою позицією Верховного Суду України від 15 квітня 2015 року у справі № 6-59цс15.

Вищезазначені механізми мають багато спільного. Як правило, в обох випадках банк продає прострочений портфель третій особі з дисконтом. Одна з головних відмінностей між цесією і факторингом полягає в тому, що, відповідно до Цивільного кодексу, угоди факторингу повинні укладатися лише з фінансовими компаніями. Відповідно до постанови Верховного суду від 13 квітня 2016 року (по справі за участю представників: Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк», Товариства з обмеженою відповідальністю «Енерготехпром» та Публічного акціонерного товариства «Криворізький турбінний завод «Констар»), «фактор для надання фінансової послуги повинен бути включеним до державного реєстру фінансових установ». [27].

Відповідь на питання «чи вважається платою різниця між ринковою ціною вимоги та її ціною, передбаченою в договорі?» надає постановою Верховного суду від 13 квітня 2016 року (по справі за участю представників: Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк», Товариства з обмеженою відповідальністю «Енерготехпром» та Публічного акціонерного товариства «Криворізький турбінний завод «Констар»), «При цьому плата за договором факторингу може бути у формі різниці між реальною ціною вимоги і ціною, передбаченої в договорі, право вимоги за яким передається, що і має місце у Договорі від 15 квітня 2014 року № В-05/14» [27].

Згідно визначенням міжнародної Конвенції УНІДРУА (1988 рік) [7] під факторингом можуть розумітися: 1. купівля покупцем («фактором») вимоги («факторинг без регресу»); 2. купівля покупцем («фактором») вимоги, що супроводжується поручительством продавця («клієнта») за виконання боржником свого обов'язку («факторинг з регресом»); 3. купівля покупцем («фактором») вимоги без повідомлення боржника, що поєднується з договором комісії, за яким продавець вимоги («клієнт») зобов'язується вчиняти від свого імені дії, спрямовані на одержання коштів за проданою вимогою, та перераховувати їх фактору («прихований факторинг»); 4. надання кредитором кредиту позичальнику під забезпечення виконання зобов'язання заставою грошової вимоги до третьої особи; 5. надання повіреним чи комісіонером («фактором») довірителью чи комітенту («клієнту») послуг (як-от: ведення обліку заборгованості, ведення переговорів, виставлення претензій, пред'явлення позовів, представництво в суді, пред'явлення виконавчих листів чи інших виконавчих документів до виконання тощо), спрямованих на одержання заборгованості з боржника.

Статтю 68 Закону України 'Про банки і банківську діяльність' [4] передбачено, що банки організують бухгалтерський облік відповідно до внутрішньої облікової політики, розробленої на підставі правил, встановлених Національним банком України відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік має забезпечувати своєчасне та повне відображення всіх банківських

операцій про надання користувачам достовірної інформації про стан активів і зобов'язань, результати фінансової діяльності та їх зміни.

Нагадуємо, що у банках нормативним забезпеченням розробки облікової політики слугують: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6], Закон України «Про банки і банківську діяльність» [4], Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України [9], Міжнародні стандарти фінансової звітності, чинне законодавство з питань ведення бухгалтерського обліку та норми податкового законодавства.

З метою виконання вищезазначених вимог банк, перш за все, має визначити відповідність операції з відступлення прав вимоги критеріям припинення визнання фінансового активу, зазначеним у пп. 17-23 МСБО 39 'Фінансові інструменти: визнання та оцінка' [8]. Так, згідно з п. 17 МСБО 39 'Фінансові інструменти: визнання та оцінка' [8] суб'єкту господарювання слід припиняти визнання фінансового активу тоді і тільки тоді, коли:

а) строк дії контрактних прав на грошові потоки від фінансового активу закінчується; або

б) він передає фінансовий актив і ця передача кваліфікується як припинення визнання.

Як відомо, строк дії прав на грошові потоки за кредитним договором, що передається новому кредитору, не закінчується, отже критерій (а) не виконується.

Тоді слід розглянути операцію на відповідність критерію (б). Якщо банк згідно з договором передає контрактні права на одержання грошових потоків від фінансового активу, йому слід оцінити межі, в яких він зберігає всі ризики та винагороди від володіння цим фінансовим активом.

Бухгалтерський облік операцій з відступлення права вимоги за кредитами в банках здійснюється відповідно до Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 27 грудня 2007 року № 481[11].

Згідно з пунктом 2.4 глави 2 розділу VII Інструкції № 481[11] продаж, відступлення прав вимоги або погашення кредитів, за якими визнано зменшення корисності, у бухгалтерському обліку банку відображається як припинення визнання таких кредитів.

Списання безнадійної та прощення заборгованості в бухгалтерському обліку банку відображається за рахунок спеціального резерву за критеріями, передбаченими внутрішньобанківським положенням (пункт 2.1 глава 2 розділу VII Інструкції № 481[11]).

Якщо умовами договору про відступлення прав вимоги за кредитом передбачається можливість зворотного повернення (зворотного викупу) цієї вимоги до банку – первісного кредитора, банк – первісний кредитор зберігає практично всі ризики та винагороди від володіння фінансовим активом (кредитом). У такому разі банк – первісний кредитор продовжує визнання переданого активу та визнає фінансове зобов'язання перед

новим кредитором в розмірі отриманої від нього винагороди за актив. Таким чином, в бухгалтерському обліку банк має продовжувати відображати кредит, за яким укладено договір про відступлення прав вимоги на умовах їх зворотного повернення, як вимогу до первісного позичальника [13].

В листі Національного банку України «Роз'яснення про відображення в бухгалтерському обліку окремих операцій» 28.12.2009 р. №12-111/1788-24217» [12] зазначено: «У деяких випадках фінансові активи купують з великою знижкою, яка відображає понесені збитки. Такі кредитні збитки включають в попередньо оцінені грошові потоки при обчисленні ефективної ставки відсотка. Як правило, за такими кредитами кредитор не очікує отримати основну суму кредиту та/або процентів в повному обсязі, тому наприкінці строку залишається частина неамортизованого дисконту, яка списується в кореспонденції з рахунками, за якими обліковується непогашена основна сума кредиту та/або непогашена сума нарахованих процентів. Цікавим є п.7 вказаного листа [12]: «В бухгалтерському обліку припинення визнання активів та зобов'язань ґрунтується на основних принципах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності. Припинення визнання означає списання активу або зобов'язання з балансу.

Банк має припиняти визнання активів в балансі тоді, коли він передає в основному усі ризики та винагороди від володіння активом та втрачає контроль над цим активом.

Якщо банк зберігає в основному всі ризики та винагороди від володіння фінансовим активом або здійснює контроль, то йому слід продовжувати визнавати фінансовий актив.

Щодо припинення визнання зобов'язання, то банк має виключати з балансу зобов'язання тоді, коли його погашають, тобто коли зобов'язання погашено, анульовано або строк його дії закінчується. Фінансове зобов'язання погашається, якщо боржник виконує зобов'язання, сплачуючи кредиторів, як правило, грошовими коштами, іншими фінансовими активами, або юридично звільняється від основної відповідальності за зобов'язання кредитором, або внаслідок судового процесу».

Отже, для дослідження питання, яким чином банк оцінює межі, в яких він зберігає всі ризики та винагороди від володіння цим фінансовим активом, слід перш за все проаналізувати облікову політику банку та його внутрішні документи, які це регламентують.

У процесі проведення дослідження по даних питаннях експертом, як правило, використовуються методи документальної перевірки та зіставлення, встановлюються правильність застосування форм та повнота заповнення документів, відповідність записів про господарські операції вимогам нормативних документів. Метод документальної перевірки застосовується в комплексі з методом зіставлення документів, який полягає у порівнянні даних, що містяться в різних документах, для встановлення тотожностей відповідних показників чи розходжень (протиріч) між ними. Для вивчення наданих на дослідження документів в цілісності, єдності і взаємозв'язку, узагальнення даних проведеного дослідження, використовується метод синтезу.

Перелік питань та об'єкти досліджень, алгоритм проведення економічних досліджень кредитних операцій банківського кредитування визначені в Методики проведення судово-економічних експертиз з окремих питань фінансово-господарської діяльності комерційних банків, (реєстраційний код 11.0.21), Методики проведення експертних досліджень по справах, пов'язаних з неповерненням банківських кредитів юридичним особам (реєстраційний код 11.0.44) [28], деталізовані Т. А. Перейминов, М. Б. Жолобецька, О. Д. Бугаєнко [22, 23]. При цьому автори повністю згодні з Дмитренко Є., що жодне експертне дослідження не може здійснюватися тільки за допомогою розроблених окремих методик. Експертне завдання містить у собі елемент невизначеності, вимагаючи від експерта самостійного й творчого підходу, що позначається на структурі методики конкретного дослідження [24].

Послідовність проведення досліджень документального підтвердження заборгованості про кредитним суперечкам: ознайомлення з експертним завданням; ознайомлення з матеріалами справи, які відносяться до предмета дослідження (клопотання про надання додаткових документів); розроблення плану-графіка виконання відповідно до поставлених завдань; добір необхідних нормативних і законодавчих актів, чинних у період здійснення операцій, що досліджуються; дослідження наданих документів та іншої інформації щодо методів і методик, які застосовувалися; узагальнення результатів проведеного дослідження та складання висновку відповідно до визначеної структури й додатків (відомостей, таблиць, графіків, схем, які деталізують експертне дослідження і конкретизують однозначність результату експертизи).

У зв'язку з цим, з методологічної точки зору, в цьому єдиному процесі можна виділити основні елементи, які утворюють стадії проведення дослідження: 1) попереднє (підготовче) дослідження; 2) роздільне (аналітичне) дослідження; 3) оцінка результатів проведеного дослідження та формулювання висновків; 4) оформлення у формі висновку результатів експертного дослідження.

Практика проведення економічних судових експертиз свідчить про те, що на дослідження останнім часом не надаються оригінали розрахунково-касових документів або надаються копії документів, не завірені належним чином [21].

Як зазначає Євдокіменко С.В.: «на дослідження по справах, пов'язаних з неповерненням банківських кредитів надаються розрахункові документи з порушенням відображення обов'язкових реквізитів: наявність підписів працівників Банку без зазначення посад і прізвищ; не співпадає ім'я по батькові Позичальника з копією паспорта і даними Кредитного договору; не зазначено або відрізняється номер чи дата Кредитного договору, відсутній штамп банку, не співпадає призначення платежу та інше. Необхідно звернути увагу, що кількість підписів зі сторони банку у розрахункових документах може змінюватися, а це повинно бути затверджено положенням банку і незмінно» [21].

Аналіз експертної та судової практики за позовами про стягнення заборгованості за кредитним договором у разі відступлення права вимоги шляхом продажу кредитного портфелю та шляхом укладання договору

факторингу показує, що виникають проблемні питання у зв'язку з тим, що матеріали справи, наданої на дослідження, не містять належно оформлених документів, які б підтверджували перехід права вимоги і її обсяг, а клопотання експертів по справам підтвердження заборгованості за кредитними договорами при наявності в матеріалах справи договорів факторингу, цесії, як правило, задовольняються частково. Вхідні дані для проведення експертизи, в багатьох випадках відображені в наданих на дослідження матеріалах неоднозначно.

Наведемо приклади з експертної практики.

Приклад 1. На дослідження надано договір купівлі-продажу кредитного портфелю від ПАТ «А» банк та ТОВ Факторингова компанія «Б». Згідно п.3.3 ст.3 вказаного договору, покупець набуває усі права вимоги за кредитними договорами, що є дійсними на дату набрання чинності, включаючи, але не обмежуючись правами вимоги до боржників, щодо сплати суми основного боргу; правами вимоги до боржників щодо сплати %, нарахованих на суму основного боргу, а також вимоги до боржників щодо сплати штрафних санкцій. Крім того на дослідження надано договір про відступлення права вимоги між ПАТ «А» банк та ТОВ Факторингова компанія «Б», в якому зазначено, що у зв'язку з укладенням договору купівлі-продажу кредитного портфелю між Фактором та Клієнтом, за яким Клієнт передав Фактору права вимоги за кредитними договорами, перелік яких міститься у додатку №1 до даного договору, укладеними між Клієнтом та позивальниками Клієнта, перелік яких міститься в додатку №1 до даного договору, що забезпечений іпотекою/заставою за договорами іпотеки/договорами застави, перелік яких міститься в додатку №1 до даного договору, укладеними між Клієнтом та Боржниками/третіми особами. Матеріали справи, надані на дослідження містять також договір комісії між ТОВ Факторингова компанія «Б» та ПАТ «А» банк. При цьому до матеріалів справи долучено виписка ПАТ «А» банк по рахунку 2620... (дол. США), кредитні договори та інші документи завірені ТОВ Факторингова компанія «Б». Слід зазначити, що статтею 204 ЦК України [2] встановлена презумпція правомірності правочину, згідно якої правочин є правомірним, якщо його недейсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недейсним. Враховуючи наявність в матеріалах справи трьох договорів, які різняться як за своїм правовим змістом, так і за економічною сутністю, експертом було заявлено клопотання про уточнення питання та можливості використання при проведенні досліджень документів, завірених ТОВ Факторингова компанія «Б». Враховуючи вищевикладене, а також незадоволення клопотання експерта, надано висновок: «в межах матеріалів справи, наданої на дослідження, підтвердити або спростувати наявні в матеріалах справи розрахунки заборгованості (зі сплати процентів за кредитом, погашення основної суми боргу) особи «В» за кредитними договорами № від станом на конкретну дату перед ТОВ Факторингова компанія «Б» не видається за можливе».

Приклад 2. На дослідження було надано договір купівлі продажу кредитного портфелю на суму в розмірі в 10 млн. дол. США. До матеріалів справи, наданої на дослідження, долучено акт прийому передачі, згідно якого кредитний портфель був переданий без

зазначення суми. Експертом було заявлено клопотання надання документального підтвердження передачі кредитного портфелю з зазначенням суми та облікових реєстрів, що підтверджують відображення в обліку такої передачі. Клопотання експерта було задоволено частково, на дослідження був наданий акт приймання передачі. Однак, в акті зазначалось, що кредитний портфель придбався за 25 млн. США, дисконт становив 9 млн. дол. США. При цьому облікових реєстрів щодо відображення у сторони, яка придбала кредитний портфель на дослідження не надано. Враховуючи розбіжність даних, на незадоволення клопотання експерта, не вдалось за можливе підтвердити або спростувати наявні в матеріалах справи розрахунки заборгованості (зі сплати процентів за кредитом, погашення основної суми боргу) особи «С» за кредитними договорами».

Отже, при проведенні дослідження, необхідно звернути увагу на наступне:

1. наявність первинних бухгалтерських документів відносно видачі кредитів та їх часткового погашення;

2. чи містять матеріали справи, наданій на дослідження, належний розрахунок заборгованості відповідача за кредитним договором, де зазначено, яким саме чином та за який період пораховані кожна зі складових зазначеної позивачем загальної суми заборгованості станом на момент подання позовної заяви, з урахуванням валюти кредитного зобов'язання та курси цієї валюти до гривні, встановленого НБУ на відповідну дату;

3. який саме порядок та які умови відступлення клієнтом факторові свого права вимоги до боржників передбачено договором факторингу;

4. чи існувало на момент переходу прав за кредитним договором на підставі договору факторингу, у банку, а потім і у цесіонаря право вимоги до відповідача, саме у тому обсязі та на умовах, які зазначено у позовній заяві про стягнення заборгованості, в тому числі щодо сум початкового тіла кредиту, початкового проценту, пені і чи перейшло право вимоги заборгованості за якою не настав строк платежу на час укладення договору факторингу;

5. проаналізувати статутні та ліцензійні документи факторингової компанії, вивчити внутрішні нормативні документи банку стосовно відображення в обліку факторингових операцій та операції цесії;

6. чи був позичальник повідомлений про заміну кредиторів у кредитному зобов'язанні та чи були йому надані докази переходу до позивача прав у кредитному зобов'язанні за кредитним договором і чи не вважається кредитор чи боржник таким, що прострочив виконання грошового зобов'язання;

7. за якою ціною відбулась передача кредитного портфеля, відображення в бухгалтерському обліку сторін переходу прав за кредитним договором на підставі договору факторингу;

8. проаналізувати відображення в фінансовій звітності вищезазначених угод.

В даній статті автори розглянули взаємовідносини між банками та з фінансовими та факторинговими компаніями. Але при цьому слід

зазначити, що є компанії з управління активами, крім того українське законодавство дозволяє створювати корпоративні та пайові інвестиційні фонди.

Враховуючи вищевикладене, для пошуку рішень і напрацювання єдиних методичних підходів запрошуємо всіх фахівців до професійної дискусії та обміну досвідом. Після узагальнення інформації за цією темою, питання які виникнуть будуть висвітлені у наступних публікаціях.

Перелік посилань

References

1. *Господарський кодекс України* № 436-IV від 16.01.03. (із змінами та доп). URL: rada.gov.ua.
  2. *Цивільний кодекс України* № 435-IV від 16.01.03. (із змінами та доповненнями). URL: rada.gov.ua.
  3. *Податковий кодекс України* № 2755-UI від 02.12.2010. (із змінами та доповненнями). URL: rada.gov.ua.
  4. *Про банки і банківську діяльність: закон України* № 2121-III від 07.12.2000. (із змінами та доп.). URL: rada.gov.ua.
  5. *Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: закон України* № 2664-III від 12.07.2001. (із змінами та доп.). URL: rada.gov.ua.
  6. *Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: закон України* № 996-XIU від 16.07.1999. (із змінами та доп.). URL: rada.gov.ua.
  7. *Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг* (Оттава, 28 травня 1988 року) укр/рос). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
1. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy* No 436-IV vid 16.01.03 (iz zminamy ta dop) [*The Commercial Code of Ukraine* No. 436-IV dated 16.01.03 (with amendments and additions)]. URL: rada.gov.ua.
  2. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy* No 435-IV vid 16.01.03. (iz zminamy ta dopovnenniamy) [*Civil code of Ukraine* No. 435-IV of 16.01.03 (with amendments and additions)] URL: rada.gov.ua.
  3. *Podatkovyi kodeks Ukrainy* No 2755-UI vid 02.12.2010. (iz zminamy ta dopovnenniamy) [*Tax Code of Ukraine* No. 2755-II dated 02.12.2010 (with amendments and supplements)] URL: rada.gov.ua.
  4. *Pro banky i bankivsku diialnist: zakon Ukrainy* No 2121-III vid 07.12.2000. (iz zminamy ta dop.) [*On Banks and Banking: Law of Ukraine* No. 2121-III dated December 7, 2000 (with amendments and additions)] URL: rada.gov.ua.
  5. *Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuivannia rynkiv finansovykh posluh: zakon Ukrainy* No 2664-III vid 12.07.2001. (iz zminamy ta dop.) [*On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets: Law of Ukraine* No. 2664-III dated July 12, 2001 (with amendments and additions)] URL: rada.gov.ua.
  6. *Pro bukhhalterskyi oblik i finansovu zvitnist v Ukraini: zakon Ukrainy* No 996-KhIU vid 16.07.1999. (iz zminamy ta dop.) [*On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine* No. 996-XII dated 16.07.1999 (with amendments and additions)]. URL: rada.gov.ua.
  7. *Konventsiiia UNIDRUA pro mizhnarodnyi faktorynh* (Ottava, 28 travnia 1988 roku) ukr/ros) [*UNIDROIT Convention on International Factoring* (Ottawa, May 28,

- 1988) ukr / ros)].
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
8. *Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012.* URL: rada.gov.ua.
8. *Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 39 (MSBO 39). Finansovi instrumenty: vyznannia ta otsinka IASB; Standart, Mizhnarodnyi dokument vid 01.01.2012. [International Financial Reporting Standards 39 (IFRS 39). Financial Instruments: IASB Recognition and Measurement; Standard, International document dated 01/01/2012]* URL: rada.gov.ua.
9. *Положення про організацію операційної діяльності в банках України: затв. постановою Правління НБУ № 254 від 18.06.2003 (із змінами та доп.)* URL: rada.gov.ua.
9. *Polozhennia pro orhanizatsiiu operatsiinoi diialnosti v bankakh Ukrainy: zatv. postanovoiu Pravlinnia NBU No 254 vid 18.06.2003 (iz zminamy ta dop.) [Regulations on the organization of operational activities in the banks of Ukraine: approved by the decision of the Board of the NBU No. 254 of June 18, 2003 (with amendments and additions)]* URL: rada.gov.ua.
10. *Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України: затв. Постановою Правління НБУ № 566 від 30.12.1998.* URL: rada.gov.ua.
10. *Polozhennia pro orhanizatsiiu bukhhalterskoho obliku ta zvitnosti v bankakh Ukrainy: zatv. Postanovoiu Pravlinnia NBU No 566 vid 30.12.1998 [Regulation on the organization of accounting and reporting in the banks of Ukraine: approved by the Resolution of the Board of the NBU No. 566 of December 30, 1998.]* URL: rada.gov.ua.
11. *Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (деPOSITНИХ) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженої постановою Правління НБУ від 27.12.2007 № 481 (постанова втратила чинність на підставі Постанови НБУ № 14 від 21.02.2018).* URL: rada.gov.ua.
11. *Instruktsii z bukhhalterskoho obliku kredytnykh, vkladnykh (depozytnykh) operatsii ta formuvannia i vykorystannia rezerviv pid kredytni ryzyky v bankakh Ukrainy, zatverdzhenoї postanovoiu Pravlinnia NBU vid 27.12.2007 No 481 (postanova vtratyla chynnist na pidstavi Postanovy NBU No 14 vid 21.02.2018) [Instructions on accounting of credit, deposit operations and formation and use of reserves for credit risks in banks of Ukraine, approved by the Resolution of the Board of the NBU dated December 27, 2007 No. 481 (the resolution has expired on the basis of NBU Resolution No 14 dated 21.02.2018)]* URL: rada.gov.ua.
12. *Роз'яснення про відображення в бухгалтерському обліку окремих операцій* Лист НБУ від 28.12.2009 № 12-111/1788-24217. URL: rada.gov.ua.
12. *Roziasnennia pro vidobrazhennia v bukhhalterskomu obliku okremykh operatsii* Lyst NBU vid 28.12.2009 No 12-111/1788-24217 [Explanation of the reflection in the accounting of individual transactions Letter of the NBU dated 12/28/2009 No 12-111 /

1788-24217]. URL: rada.gov.ua.

13. *Про оцінку операцій з продажу кредитів з відстроченням платежу*: лист НБУ від 25.07.2011 № 40-511/2689-8768). URL: rada.gov.ua.

13. *Pro otsinku operatsii z prodazhu kredytyw z vidstrochenniam platezhu*: lyst NBU vid 25.07.2011 No 40-511/2689-8768) [*On the evaluation of transactions for the sale of loans with deferred payment: a letter of the NBU dated July 25, 2011 No. 40-511 / 2689-8768*] URL: rada.gov.ua.

14. *Лист Головного територіального управління юстиції у м. Києві* від 29.01.2016 №3/28/1172. URL: rada.gov.ua.

14. *Lyst Holovnoho terytorialnoho upravlinnia yustytysii u m. Kyievi* vid 29.01.2016 No 3/28/1172 [*Letter of the Main Territorial Department of Justice in Kyiv dated January 29, 2016 No. 3/28/1172*]. URL: rada.gov.ua.

15. *Порядок оцінки права вимоги за зобов'язанням, що виникає внаслідок здійснення кредитної операції*: затв. наказом Фонду держмайна України 29.05.2017 № 866 URL: rada.gov.ua.

15. *Porjadok otsinky prava vymohy za zoboviazanniam, shcho vynykaie vnaslidok zdiisnennia kredytnoi operatsii*: zatv. nakazom Fondu derzhmaina Ukrainy 29.05.2017 No 866 [*The procedure for assessing the right to claim a liability arising out of a credit transaction: a security deposit. Order of the State Property Fund of Ukraine dated May 29, 2017, No. 866*] URL: rada.gov.ua.

16. *Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України* № 111 від 01.03.2011 (Розпорядження втратило чинність на підставі Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг № 1 368 від 23.06.2015): URL: rada.gov.ua.

16. *Rozporiadzhennia Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy* No 111 vid 01.03.2011 (Rozporiadzhennia vtratylo chynnist na pidstavi Rozporiadzhennia Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuiе derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh No 1 368 vid 23.06.2015) [*Order of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine No. 111 dated March 1, 2011 (the Order has expired on the basis of the Resolution of the National Commission, which carries out state regulation in the field of financial services markets No. 1 368 dated 23.06.2015)*]: URL: rada.gov.ua.

17. *Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин* від 30.03.2015 № 5: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

17. *Pro praktyku zastosuvannya sudamy zakonodavstva pry vyrishenni sporiv, shcho vynykaiut iz kredytnykh pravovidnosyn* vid 30.03.2015 No 5: postanova Plenumu Vyschoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav [*On the practice of using courts of law in resolving disputes arising from credit relations dated March 30, 2015 No. 5: Resolution of the Plenum of the High Specialized Court of Ukraine for the consideration of civil and criminal cases*]

URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

18. *Узагальнення практики* розгляду цивільних справ про стягнення заборгованості за кредитним договором у разі відступлення права вимоги шляхом продажу кредитного портфелю та шляхом укладення договору факторингу за 2014 рік та перше півріччя 2015 року. URL: https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag1510

18. *Uzahalnennia praktyky* rozghliadu tsyvilnykh sprav pro stiahnennia zaborhovanosti za kredytnym dohovorom u razi vdstuplennia prava vymohy shliakhom prodazhu kredytnoho portfeliu ta shliakhom ukladennia dohovoru faktorynhu za 2014 rik ta pershe pivrichchia 2015 roku. [The generalization of the practice of reviewing civil cases for debt collection under a loan agreement in case of assignment of the claim right through the sale of a loan portfolio and by concluding a factoring agreement for 2014 and the first half of 2015] URL: https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag1510

19. *Кузьмінська О. Е., Кириленко В. Б.* Організація обліку в банках: навч.-метод. посіб. [для самост. вивч. дисц.]. Київ, 2002. 282 с.

19. *Kuzminska, O. E., Kyrylenko, V. B.* (2002). *Orhanizatsiia obliku v bankakh: navch.-metod. posib.* [dlia samost. vyvch. dysts.]. Kyiv, 282 p.

20. *Лобозинська С. М.* Облік і аудит у банку: навч. посіб. Київ, 2007. 630 с.

20. *Lobozynska, S. M.* (2007). *Oblik i audyt u banku: navch. posib.* [Accounting and Audit at the Bank: manual] Kyiv, 630 p.

21. *Євдокіменко С. В.* Окремі аспекти проведення судових економічних експертиз, пов'язаних з дослідженням документів фінансово-кредитних операцій. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/33.pdf.

21. *Yevdokimenko, S. V.* Okremi aspekty provedennia sudovykh ekonomichnykh ekspertyz, poviazanykh z doslidzhenniam dokumentiv finansovo-kredytnykh operatsii [Some aspects of conducting forensic economic examinations related to the study of documents of financial and credit operations] URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/33.pdf.

22. *Переймивок Т. А., Жолобецька М. Б.* Алгоритм проведення економічних досліджень кредитних операцій банку. *Криміналістика і судова експертиза*: міжвідом. наук.-метод. зб. Київ, 2016. Вип. 62. С. 406–419.

22. *Pereimyvok, T. A., Zholobetska, M. B.* (2016). *Alhorytm provedennia ekonomichnykh doslidzhen kredytnykh operatsii banku. Kryminalistyka i sudova ekspertyza: mizhvidom. nauk.-metod. zb.* [Algorithm for conducting economic research of bank lending operations. Criminalistics and forensic examination: interdepartmental scientific and methodical collection] Kyiv, Issue 62. pp. 406–419.

23. *Бугаєнко О. Д., Жолобецька М. Б.* Особливості дослідження операцій банківського кредитування юридичних осіб. *Криміналістика і судова експертиза*: міжвідом. наук.-метод. зб. Київ, 2016. Вип. 62. С. 419–427.

23. *Buhaienko, O. D., Zholobetska, M. B.* (2016). *Osoblyvosti doslidzhennia operatsii bankivskoho kredytuvannia yurydychnykh osib. Kryminalistyka i sudova ekspertyza: mizhvidom. nauk.-metod. zb.* [The features of the study of operations of bank lending of legal entities. Criminalistics and forensic

- examination: interdepartmental scientific and methodical collection] Kyiv, Issue 62. pp. 419–427.
24. Дмитренко Є. Судові експертизи контрольованих операцій на їх відповідність принципу «втягнутої руки»: алгоритм проведення. *Аудитор України*. 2018. № 7–8 (272–273). С. 52–61.
24. Dmytrenko, Ye. (2018). Sudovi ekspertyzy kontrolovaniykh operatsii na yikh vidpovidnist pryntsyphu «vytiahnutoi ruku»: alhorytm provedennia [Forensic expertise of controlled operations on their compliance with the principle of 'elongated hand': the algorithm of carrying out]. *Audytor Ukrainy [Auditor of Ukraine]*. No 7–8 (272–273). pp. 52–61.
25. *Проблемна заборгованість як чинник неплатоспроможності українських банків*. URL: <https://prof-capital.com/ukr/novost/?n=8>
25. *Problemna zaborhovanist yak chynnyk neplatospromozhnosti ukrainskykh bankiv* [Problem debt as a factor of insolvency of Ukrainian banks]. URL: <https://prof-capital.com/ukr/novost/?n=8>
26. Дані сайту Національного банку України режим доступу. URL: <https://bank.gov.ua/>
26. Dani сайtu Natsionalnoho banku Ukrainy rezhym dostupu [The website of the National Bank of Ukraine access data]. URL: <https://bank.gov.ua/>
27. URL: <http://reyestr.court.gov.ua>
27. URL: <http://reyestr.court.gov.ua>
28. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/search>
28. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/search>

ОСОБЕННОСТИ ИССЛЕДОВАНИЯ ВОПРОСОВ О ДОКУМЕНТАЛЬНОМ ПОДТВЕРЖДЕНИИ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПО КРЕДИТНЫМ СПОРАМ В СЛУЧАЕ УСТУПКИ, ПЕРЕУСТУПКИ ПРАВА ТРЕБОВАНИЯ

М. Жолобецкая
М. Полеников

В основе неплатежеспособности и потери ликвидности подавляющего большинства банков лежит наличие в них проблемной задолженности, или «токсичных активов». При этом, наличие значительной доли проблемной задолженности в кредитном портфеле отечественных банков вызывает к росту стрессовых активов и сокращает возможности кредитования национальной экономики. Кроме того, рост проблемной задолженности постоянно вызывало наращиванию резервов под такие кредиты. И если добавить еще и переоценку в гривневый эквивалент проблемных валютных кредитов, под которым тоже необходимо было до формировать резервы, то вполне закономерной выглядела деятельность некоторых банков, направленная на то, чтобы избавиться от проблемных кредитов путем продажи третьим лицам (преимущественно факторинговым компаниям).

Анализ экспертной и судебной практики по искам о взыскании задолженности по кредитному договору в случае уступки права требования путем продажи кредитного портфеля и путем заключения договора факторинга показывает, что возникают проблемные вопросы в связи с тем, что материалы дела, предоставленной на исследование не содержат должным оформленных документов, подтверждающих о переходе права

требования и ее объем, а ходатайство экспертов по делам подтверждения задолженности по кредитным договорам при наличии в материалах дела договоров факторинга, цессии, как правило удовлетворяются частично. Входные данные для проведения экспертизы, во многих случаях отражены в предоставленных на исследование материалах неоднозначно.

В данной статье авторы рассмотрели взаимоотношения между банками и финансовыми или факторинговыми компаниями. Но при этом следует отметить, что есть компании по управлению активами, кроме того украинское законодательство позволяет создавать корпоративные и паевые инвестиционные фонды.

Учитывая вышеизложенное, для поиска решений и выработки единых методических подходов приглашаем всех специалистов к профессиональной дискуссии и обмена опытом. После обобщения информации по этой теме, вопросы, которые возникнут будут освещены в следующих статьях.

Ключевые слова: кредитный портфель, цессия, факторинг, проблемная задолженность.

PECULIARITIES OF QUESTIONNAIRE ON DOCUMENTAL SUPPLY OF CREDIT SUPPLY RESERVES ON THE AGGREGATION, REQUIREMENT OF RIGHTS OF REQUIREMENTS

**M. Zholobetska
M. Polennikov**

The underlying insolvency and liquidity loss of the vast majority of banks is the presence of problem debt in them, or 'toxic assets.' At the same time, the presence of a significant part of the problem debt in the loan portfolio of domestic banks leads to an increase in stress assets and reduces the possibility of lending to the national economy. In addition, the growth of problem debt has constantly led to an increase in reserves for such loans. And if you add another revaluation to the hryvnia equivalent of troubled currency loans, under which also needed to form reserves, then quite logical was the activity of some banks, aimed at getting rid of troubled loans by selling to a third party (mostly factoring companies).

An analysis of expert and court practice in claims for debt collection under a loan agreement in the event of a deferral of the claim through the sale of a loan portfolio and by concluding a factoring agreement indicates that there are problematic issues due to the fact that the materials of the case submitted for research do not include the proper executed documents confirming the transition of the right of claim and its volume, and the petition of experts on cases of confirmation of arrears under loan agreements in the presence of documents in the case file over factoring, cessions are usually partially satisfied. Input data for conducting an examination, in many cases, is reflected ambiguously in the materials provided for research.

In this article, the authors considered the relationship between banks and financial or factoring companies. But it should be noted that there are asset management companies, in addition, Ukrainian legislation allows the creation of corporate and unit investment funds.

Taking into account the foregoing, in order to find solutions and work out common methodological approaches we invite all experts to professional

discussion and exchange of experience. After summarizing the information on this topic, the issues that will arise will be highlighted in the following articles.

Key words: loan portfolio, cession, factoring, bad debts.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.69>
УДК 336.62

К. О. Мамиконян
кандидат экономических наук,
начальник отдела,
судебный эксперт

Национальное бюро экспертиз Республики Армения

ИССЛЕДОВАНИЕ НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ПРИБЫЛИ ПРЕДПРИЯТИЯ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ФИНАНСОВО- ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

В статье рассматриваются существенные вопросы, возникающие при проведении финансово-экономических экспертиз распределения прибыли предприятия, касающиеся принципов корпоративного управления, защиты интересов инвесторов и влияния выплат дивидендов на рыночную стоимость компании, которые имеют особое значение при формировании дивидендной политики компании и обеспечивают должный уровень управления прибылью.

Ключевые слова: *распределение прибыли предприятия, финансово-экономическая экспертиза.*

При проведении судебной финансово-экономической экспертизы отношений «компания-участники», из рассматриваемых задач можно выделить следующее: владелец-участник с небольшой долей не может никоим образом влиять на решения общего собрания, и поэтому, в результате, по решению собрания акционеров, основанного на голосах крупных акционеров, составляющих большую половину, часть из чистой прибыли выделяется с целью накопления или в резервный фонд, таким образом, уменьшая распределяемую чистую прибыль. Однако сложившаяся ситуация не противоречит принципам корпоративного управления в условиях рыночной экономики, и, кроме того, можно сказать, не требует законодательного регулирования. Вместе с тем, наличие непрозрачности процессов может привести к предоставлению финансовой дезинформации владельцам-участникам компании. Данный факт является неприемлемым с точки зрения принципов корпоративного управления и особенно в свете обеспечения интересов инвесторов. Таким образом, в рассматриваемом случае могут возникнуть вопросы такие как: следуя реализации дивидендной политики, было ли решение о реинвестировании определенного размера прибыли, направленно на